

Prof. dr NIKOLA KLJUSEV

NAUČNO TEHNOLOŠKI IZAZOV I FINANSIRANJE DRUŠTVENE REPRODUKCIJE

I

U posljednjoj deceniji i po svet je zakoračio duboko u nove prelomne faze razvoja proizvodnih snaga i radikalne društveno ekonomske transformacije. Prodori u bazičnim tehnologijama, te biotehnologiji sa genetičkim inženjerstvom čije osobine univerzalne difuzije kao vezivno tkivo prožimaju sve privredne i društvene delatnosti, grane i proizvodne sisteme pothranjene novim informacionim i robotskim sistemima otvaraju široke mogućnosti ulaska u tehnološku budućnost postindustrijskog društva.

Na tim osnovama vrše se radikalna prestrukturiranja u društvenoj organizaciji proizvodnje i korišćenje ljudskih, materijalnih i finansijskih resursa, podjednako se menjaju sistemi rukovođenja i upravljanja procesima proizvodnje, a time i izgrađuju nove valorizacije u raspodeli društvene važnosti radova.

To su procesi koji se realno odvijaju u našem jugoslovenskom okruženju i objektivno stvaraju naučno-tehnološki i ekonomski izazov našem društvu koje u tom pogledu decenijama zaostaje.

Razvijeni kapitalistički svet, a podjednako i socijalističke zemlje-članice SEV-a nalaze svoj interes u naporima tehnološke integracije u okviru programa „Eureka“ ili u tzv. „Crvenoj Eureka“. Mi godine gubimo oko donošenja sopstvene tehnološke strategije ekonomskog razvoja, pri tome, lutajući kuda da se tehnološki priklonimo.

Gubi se iz vida činjenica da novo tehnološko znanje za koje se organizovano bore ekonomski razvijene zemlje više spaja ideološki podeljeni svet, te samo organizacija upravljanja i rukovođenja tim znanjem izražavaće ekonomsko preimućstvo njihovog korišćenja.

Na taj način, novo tehnološko znanje i efikasnost njegove aplikacije i korišćenja postaje objektivni kriterijum valorizacije društvenog sistema organizacije upravljanja tehnološkim razvojem.

Izneti problemi upućuju nas na pitanja, da li smo mi i koliko adaptibilni novim naučno tehnološkim prodorima koje nam okruženje nameće, u uslovima razbijene naučne infrastrukture i stimulativnog sistema naučne motivacije za kreativne poduhvate i tehnološke invencije i inovacije? Kakav je intenzitet investiciono-tehnološke zavisnosti naše privrede, te kakve šanse imamo oslanjanjem na sopstvenu tehnologiju i znanje, imajući u vidu njihove vremenske preferencije itd. Sva su to pitanja od izuzetnog značaja za naš budući razvoj koja traže temeljito interdisciplinarno ispitivanje.

II

Analiza postojećeg stanja kod nas upućuje na zaključak da, u uslovima kada dugoročna strategija razvoja nije bila osnov za izgrađivanje ekonomske politike i na toj osnovi prihvatanje konzistentnog sistema mera i instrumenata za njenu realizaciju i konjunktornog prilagođavanja procesima spoljno-ekonomskih odnosa, široka vrata su se otvarala da u jugoslovenski ekonomski prostor u nedovoljnoj meri ekspanzivno, rekli bi agresivno, nabuja dva do tri ciklusa zastarelo licencno znanje, tehnologija i oprema, a pri tome, u značajnoj meri, „prljava“ tehnologija u odnosu na ekološke odnose, ili mahom sklapanjuća montažerska industrija sa fragmentiziranim strukturnim sadržajem, na čijoj osnovi je nastala tržišna devizno neperspektivna proizvodnja.

Nekontrolisani uvoz tzv. zavisne tehnologije u okviru društveno nekoordiniranih ekspanzivnih investicionih programa bio je praćen obilnim izvorima inostranog finansiranja reprodukcije u uslovima dezintegracije i razvodnjenih investicionih kriterija izvedenih iz užih pokrajinsko-republičkih interesa i aspiracija, omogućilo je ispoljavanje različitih oblika voluntarizma u smislu izgradnje depresivne industrijske grane, multiplicirani proizvodni kapaciteti, nadkomforni-megalomanski infrastrukturni objekti, nefunkcionalni isparcelisani saobraćajni i ostali veliki-ekonomski sistemi, neracionalni proizvodi luksuzne potrošnje, kao i podizanje luksuznih objekata zajedničke i opšte potrošnje.

III

Krizno poremećeni društveno-ekonomski odnosi i procesi kod nas i snažan tehnološko inovacioni proces u industrijski razvijenim zemljama imperativno upućuju na potrebu izgrađivanja sopstvene strategije tehnološkog razvoja kao kičmeni deo socijalne strategije socijalističkog razvoja iz koje proizlazi sposobnost dru-

štva za proizvodnju materijalne i kulturne osnove budućeg razvoja, i to kako u proizvodnji sopstvenog znanja, tako i u sposobnosti društva da transformiše dostupna tuđa znanja za potrebe sopstvenog razvoja.

U suštini to treba da znači da se dosadašnji preovlađujući direktni transfer tehnologije i znanja zameni transformacijom tehnologije u ciklusu ostvarivanja društvene reprodukcije, a time u daljem razvoju reprodukcije sopstvenog znanja, tehnologije obrazovanja i informacija.

Na toj osnovi treba omogućiti domaćoj nauci da se uspešno suprotstavi licencnoj industrijskoj svojini i nekritičkom transferu tehnologije i obrazovanja. To će istovremeno značiti radikalan zaokret u smislu demonopolizacije društvenih fondova znanja, tehnologije, obrazovanja, informacija i komunikacija u društvenoj reprodukciji, a za slobodniji unutrašnji transfer tehnologije i znanja, kao objektivno dati realni proizvodni faktor i na toj osnovi ekonomski racionalno aktivirati raspoložive ljudske, sirovinske, energetske, investicione i druge resurse u dinamiziranju proizvodnih snaga društva.

Proizvodnja sopstvenog znanja nije samo problem nauke i tehnologije, već je prevashodno izgrađivanje nove vrednosne orijentacije društva u kojoj se nužno afirmiraju motivi za investiciju i kreaciju.

Težišni pravci materijalnog i tehnološkog razvoja i njihova konkretizacija treba da proizlaze iz raspoloživih resursa i faktora razvoja, s tim što bi se potpuno respektovala ograničenja, posebno vrlo mala raspoloživa akumulacija, velike finansijske obaveze prema inostranstvu kao i tehnološko zaostajanje prema svetu.

Ovde treba imati u vidu i ograničenja koja proizlaze iz postojećeg stanja isparcelisane nauke kod nas, koja se karakteriše nerazvijenom materijalnom osnovom za naučno-istraživački rad i nepripremljenost za uključivanje u svetske naučno-tehnološke projekte („EURECA“, kompleksni program tehnološkog razvoja zemalja SEV i dr.).

Ta i druga ograničenja zahtevaju vrlo oštre kriterijume i selekciju u ostvarivanju jedinstvene razvojne i tehnološke strategije zemlje, kao i u razvojnoj politici.

Prema tome, najznačajnije je postići da se ekonomskim kriterijumima razvoj svih privrednih subjekata usmerava prema najboljima.

IV

Značajan problem u domenu društvene reprodukcije svakako je temeljno ispitivanje kvantitativne dimenzije investicija i problem koji proizlazi iz toga, te politika investiranja i donošenje investicionih odluka.

Naiime, radi se o tome, da su u dužem periodu kod nas investicije znatno prevazilazile raspoložive mogućnosti i time stvarale raskorak između njihovog novčanog i realnog sastava, što je direktno uticalo na to da fizički obim investicija razasut na širokom frontu nije se mogao racionalno organizovati, a još manje vremenski aktivirati sa poželjnim efektima.

Nekoordinirano donošenje makro investicionih odluka, kao i neodgovorno prihvatanje i finansiranje investicionih projekata uslovljavalo je da izgradnja investicionih objekata bude mahom veoma skupa, oslonjena uglavnom na uvozu tehnologiju, opremu i kapital, sa izrazito dugim rokovima aktiviranja.

Ako trebamo dati opštu ocenu na sektoru investicija kod nas, onda bi ta ocena bila da je izrazito prisutan negativan uticaj kumuliranih problema u oblasti investicija na postojeće društveno-ekonomske teškoće koje su se snažno ispoljile u poslednjoj deceniji, što je sve skupa uticalo da sektor investicija kreira više od jedne trećine obima inflacije u zemlji. Pri tome, saznanje o tim problemima i naraslim teškoćama još uvek nije prodrlo duboko u svest i ponašanje ljudi, a još manje su preduzete sve potrebne mere, da se uzroci otklone i pokuša izgraditi mehanizam ekonomski racionalnije alokacije investicija.

Ako pokušamo da markiramo razloge takvog stanja u domenu investicija, onda možemo navesti sledeće:

prvo, autohtono kretanje kapitala i investicionih odluka u odnosu na prihvaćene strateške privredne ciljeve i prioritete, što rečito potvrđuje odsustvo jedinstvene investicione politike u zemlji;

drugo, neizgrađenost mehanizma kriterijuma izbora i alokacije investicija, te kočenje njene cirkulacije na jedinstvenom jugoslovenskom prostoru, sa naglašenom teritorijalnom politikom blokade mobilnosti akumulacije;

treće, nepoštovanje ekonomske zakonitosti formiranja obima novčane i realne akumulacije, čiji je nesklad dugo podgrejavao inflacionu spiralu zbog ograničavajućeg dejstva realnih elemenata investicija, dok danas, sasvim obrnuto, zbog nesposobnosti privrede da podmiruje službu kapitala (otplata dugova) s jedne strane, i da formira poželjni novčani obim investicija, s druge strane, produbljuje krizu na investicionom sektoru u smislu paralisanja istraživačko-razvojne delatnosti, neiskorišćenost kapaciteta građevinske operative, haotično stanje u industriji sredstava rada i građevinskog materijala, bankrotstva montažno zanatskih usluga i sl;

četvrto, nepoštovanje vremenskog faktora aktiviranja investicija više od 80% izgrađenih objekata, što se odrazilo na formiranje visokog obima zamrznutih investicija, odnosno nezavršeni obim investicija kretao se u zemlji od 75—80% bruto investicija, što je sve skupa uslovlilo odlaganje očekivanih efekata investicija u proseku za oko godinu i po dana, odlaganje očekivane nove zaposlenosti, tehničke depresijacije ugrađivane opreme i tehnologije, porast

troškova investicija-interkalarne kamate, a time i finansijsko prekoračenje obima investicionog duga itd;

peto, loša struktura izvornosti sredstava za finansiranje investicija. Naime, neto akumulacija iz društvenog sektora privrede se više opada te njeno učešće u bruto investicijama poprima rezidualnu veličinu, iako se pri tome uglavnom formira novom emisijom, a sve više se oslanjalo na dopunskim izvorima akumulacije, i to: iz inostranstva oko 20—22%, privatne štednje građana oko 33—35% i amortizacije 25—28% od bruto investicija.

U vezi s tim postavlja se pitanje: čijim sredstvima za investicije u procesu finansiranja društvene reprodukcije upravlja radnička klasa Jugoslavije i koliko se ona odgovorno ponaša prema tim sredstvima? Odgovor na ovo pitanje traži temeljnu analizu funkcionisanja našeg samoupravnog sistema;

šesto, uzrok kriznih teškoća svakako treba tražiti i u nekonzistentnoj investicionoj politici koja je omogućila formiranje takvog obima investiciji, da se sa pravom govori o investicionoj euforiji. Međutim, bilo bi puno ispravnije govoriti ne koliko smo ulagali već kako, gde i kuda smo investirali i kolike efekte smo ostvarili. Jer činjenice govore o velikim promašajima na investicionom sektoru i neostvarenim efektima. Da li sve izraženija nesposobnost privrede može na bazi sopstvene reprodukcione sposobnosti da podmiruje službu duga? Reprogramiranjem inostranih i domaćih dugova sve više se prenosi teret budućim generacijama, a time i skraćuje mogućnost za što brži izlazak iz kriznog stanja.

S druge strane, ako smo nekada živeli u euforiji visoke stope investicija, koje su gutale oko 40% društvenog proizvoda, i ako, pri tome, u većem iznosu ne na osnovu rada naše radničke klase u društvenom sektoru privrede, danas se suočavamo sa zastrašujućim padom stope investicija koji duboko odudara od prihvaćene politike razvoja u Dugoročnom programu stabilizacije. Naime, program stabilizacije je predviđao da stopa investicija ne sme biti niža od 25% društvenog proizvoda. Tako formirani obim investicija omogućavao bi održavanje poželjnog tempa privredne dinamike u njihovoj racionalnoj alokaciji. Međutim od 1982/83. godine naovamo postajemo svedoci strahovitog pada investicija u zemlji, a posebno u neka njena područja, srozavajući se na nivo opskrbe jedva proste reprodukcije. Prosečni godišnji pad investicija u Jugoslaviji u poslednjim godinama iznosi oko 9,5%, a kod pojedinih republika i pokrajina oko 15 do 25%. Tako izraženo opadanje investicija dovelo je zemlju do stope bruto investicija od oko 45%, a pojedine republike i pokrajine čak i do desetak posto.

U takvim uslovima, sa opravdanjem se može postaviti pitanje odnosa investicija i naše budućnosti, i u vezi s tim: kakve su mogućnosti realnog praćenja tehnoloških inovacija u našoj privredi, pitanja premošćavanja strukturnih protivrečnosti, otvaranja novih radnih mesta i rešavanja problema visoke nezaposlenosti itd. Neka saznanja govore da nećemo moći zaustaviti opadanje investicija i

u narednih nekoliko godina, budući da se ne ispoljavaju nikakvi znaci poboljšavanja akumulativnosti u privredi.

Takvo stanje u privredi traži izrazitu predostrožnost u izgrađivanju sistema upravljanja društvenim sredstvima, posebno akumulacijom, te izbor kriterijuma i metoda ocene ekonomske efektivnosti investicija, kao i podizanja motiviranosti radnika za veću produktivnost.

Naime, reč je o tome, da je dosadašnji sistem upravljanja društvenim sredstvima odstupao od objektivne ekonomske zakonitosti i bio u značajnoj meri iznuden raznim političkim intervencijama, što je, sve skupa, uslovalo pojavu gubitaka kod niza privrednih subjekata, čiji su se gubici manje ili više pretvarali u neki vid socijalizacije gubitaka i sl.

Ako trebamo sublimirano izraziti cilj Dugoročnog programa stabilizacije u domenu društvene reprodukcije, onda bi taj cilj bio potpuna afirmacija kriterija efektivnosti privređivanja. Pri tome, treba imati u vidu problem kako ovaj sublimarni kriterij Dugoročnog programa ostvariti u uslovima značajnih ograničavajućih uticaja među kojima: 1) u uslovima anticipirane upotrebe akumulacije za otplaćivanje visokih dugova, a time i skraćivanje mogućnosti da akumulacija bude akcelerator razvoja; 2) u uslovima reprogramiranih dugova, prenoseći sadašnje teškoće u budućnost, a time i vremenski produžetak krize; 3) u uslovima kada je privredi potrebno radikalno saniranje zbog visokih kursnih razlika, obaveze zbog depresijacije sredstava u aktivi bilansa preduzeća, nepokrivenih obrtnih sredstava i sl. što sve skupa bilansno 1986. godine iznosi oko šest hiljada milijardi novih dinara; 4) u uslovima socijalizacije gubitaka i nedovoljne odlučnosti za likvidaciju (bankrotstva) svega onoga što je ekonomski nesposobno, koje ne može samo sebe reproducirati; 5) u uslovima tehnološke informiranosti privrede i tehničke depresijacije sredstava od oko 70⁰/o; i 6) konačno u uslovima blokade samoupravnih odluka na ovom domenu na putu političkih i državnih mera i intervencije. itd.

Preokret ka efektivnom privređivanju, uzimajući u obzir gore iznete ograničavajuće uslove, traži u praksi radikalne odluke subjektivnih faktora, ili bolje reći, traži organizovan pokret reformatora koji će ući u borbu protiv svih konzervativnih snaga koje blokiraju proces ostvarivanja programa ekonomske stabilizacije ako se ne želi produbljivanje društveno-ekonomske krize u koju smo upali. Pri tome moraju se maksimalno poštovati osnovne ekonomske zakonitosti kretanja društvene proizvodnje.

U tom smislu možemo reći da osnovna zakonitost svake ekonomije neovisno od oblika svojine jeste nužnost oplodivanja sredstava u upotrebi. Ako se sredstva za proizvodnju ekonomski ne oploduju, odnosno ne daju svoje efekte, tada je svaka preduzetnička inicijativa promašena i predstavlja čisti nacionalni gubitak. Prema tome centralno pitanje u ekonomiji jeste reprodukcija sredstava za proizvodnju. Mi smo tu sferu veoma zapostavili, a stvarali godinama

unazad ideologizirane šeme oko raspodele dohotka, iscrpljujući na taj način svu intelektualnu i političku energiju, da bismo na kraju došli do saznanja da smo stvorili jednu konfuziju u pogrešnoj valorizaciji faktora proizvodne, posebno radne snage.

Sve češće pojave frapantnih razlika ličnih dohodaka radnika čak i u granama gde se proizvodi ista upotrebna vrednost neovisno o realnom porastu produktivnosti proizvodnog rada, začuđujuće govori koliko smo daleko od principa nagrađivanja prema radu u uslovima kada se dohodak formira po bilo kojim kriterijumima podređenosti, a ne samo realnim elementima, proizvodnje. Na taj način, nastojanje da se uvažavaju ekonomske zakonitosti, ne znači vraćanje ili mehaničko poistovećivanje sa kapitalističkim ekonomskim zakonitostima.

Početna faza socijalizma u kojoj živimo i nedovoljno razvijene proizvodne snage, nužno objektivno i istorijski, od nas traže da idejno ka maksimalnom poštovanju svega onoga što je ekonomski logično, što daje ekonomske efekte, što otvara nove mogućnosti i viziju i što širi materijalnu bazu društva. Međutim, odmah treba reći da fenomen delovanja ekonomskih zakonitosti nije apstraktan, ne deluje izvan konteksta konkretnih uslova. U vezi s tim se postavlja pitanje: kako se kod nas ekonomske zakonitosti ispoljavaju u procesu privređivanja na jedinstvenom jugoslovenskom tržištu? Problemi su ovde veoma složeni. Naime radi se o tome da se u današnjim uslovima ekonomske zakonitosti ne mogu ispoljavati u perfektnoj formi, čak i u kapitalizmu, a još manje kod nas. Ali sigurno biće neodložno izvršiti temeljnu spoznaju dejstva čitavog niza uzroka i faktora koji upućuju na date uslove privređivanja, s ciljem njihovog objektiviziranja i stvaranja realne ekonomske osnove ocenjivanja. Budući da na ovom domenu deluje čitav niz poznatih i nepoznatih faktora i uslova, i to: tržišni mehanizam sa politikom cena, razvojno tehnološke ambicije, prirodno monopolski uslovi, instrumenti i mere privrednog sistema itd. Izneti faktori pogodnosti sa različitim intenzitetom kod pojedinih privrednih subjekata deformiraju kategoriju dohotka kao motiv ulaganja i privređivanja i time narušavaju smisao raspodele dohotka i nagrađivanje prema radu.

Ova nerazčišćena oblast stvara ozbiljne teškoće oko donošenja investicionih odluka za razvoj u široko disperziranoj mreži nosioca investicionih inicijativa u uslovima kada ne postoje istovetni kriterijumi oplođivanja društvenog kapitala. Ako nemamo razrađen mehanizam finansiranja investicija, kao i jedinstven sistem kriterijuma njihovog izbora, a donosimo tako lako i neodgovorno tehnološke i investicione odluke, tada reperkusije koje se ispoljavaju u promašajima dobijaju drugačiji epilog — umesto da budu ekonomski i na toj osnovi ocenjivani, oni dobijaju političku ocenu. Ova pitanja zaslužuju pažnju i na njih ćemo se posebno osvrnuti.

Izgrađivanje odnosa pri korišćenju i upravljanju društvenim sredstvima u fazi donošenja i realizacije razvojno-investicionih odluka predstavlja domen ispunjen neizvesnostima, enigmama i čita-

vu jednu neuralgičnu zonu sukoba. Radi se o sistemu odlučivanja o društvenim sredstvima u njihovoj teritorijalnoj i strukturnoj alokaciji, i u vezi s tim o subjektima odlučivanja. Činjenica je da disperzivna šema odlučivanja na nivou organizacija udruženog rada za usmeravanje društvenih sredstava i njihova alokacija, protivreći objektivnim procesima naučno-tehničkog procesa, procesima integracije, kao i formiranja i upravljanja velikim ekonomskim sistemima. Na taj način, ne ispunjavaju se pretenzije i ambicije društva za izvršavanjem dugoročnih ciljeva i angažmana, gubi se vremenski faktor i pada u tehnološki inferiorniji položaj. Konačno ovo se mora odraziti i u niskim stopama akumulacije. Ekonomski razvoj poslednjih godina, pored ostalog, nedvosmisleno potvrđuje, veliko opadanje stope akumulacije u Jugoslaviji, i to od nekadašnje stope od oko 20%, danas stopa akumulacije jedva dostiže 3%. Upravo to nas nagoni da se smelije založimo, da u mehanizmu investicionog odlučivanja bude razrađen sistem kriterija koji će uvažavati društveni interes i društvenu racionalnost u ponašanju, a time i postavi sve subjekte investiranja u iste uslove. U krajnjoj liniji, svi privredni subjekti moraju se ravnati sa istim odnosom i odgovornostima prema društvenoj svojini.

Posebno želimo naglasiti da aspiracije društva ugrađene u ciljeve razvoja, kao i tehnološka dostignuća nije moguće prihvatiti bez jasno formuliranih kriterija minimalne očekivane stope akumulacije. Neki to nazivaju cenom korišćenja društvenih sredstava. Bilo bi dobro ex ante utvrditi ko su ti kriterijumi prema kojima se društvena sredstva nužno moraju oplodavati u njihovoj alokaciji. Cena kapitala (kamata) ne može biti kriterij valorizacije (oplodavanja) sredstava, budući čitav preduzetnički napor investicionih subjekata sveo bi se na podmirivanje zahteva finansijskih institucija.

Iz tih razloga za kriterij nužno treba uzeti društvenu stopu akumulacije, bar u onom iznosu koji treba da izrazi reakumulaciju inicijalne akumulacije namenjene investicijama sa ciljem formiranja društvenih sredstava za proizvodnju, i istovremeno da služi kao kriterij za dalje odvijanje procesa društvene reprodukcije. Mogućnost postizanja optimuma biće težnja svakog kolektiva i privrede u celini. Ako ne ustanovimo minimum kriterijuma za izbor investicija kao i donju granicu njihove efektivnosti suočićemo se sa gubicima, neizvesnostima i teškim ekonomskim posledicama, kakve danas imamo što sve skupa razorno utiče na karakter društvene svojine i oplodavanja društvenih sredstava.

Prof. dr Nikola KLJUSEV

THE CHALLENGE OF THE PROGRESS IN SCIENCE AND TECHNOLOGY
AND HOW TO FINANCE THE SOCIAL REPRODUCTION

(Summary)

The author has come to conclude that the world has reached a turning stage in the development of forces of production and that a deep socio-economic transformation has taken place during the past decade and a half. New insights into basic technologies and biotechnology including the genetic engineering, new information systems etc. have paved the way towards the post-industrial society.

Due to these new insights radical changes have been made in the organization of production, in the utilization of human, material and financial resources as well as in the management of production processes.

These processes are taking place also in Yugoslavia and they are a challenge to our society, which is lagging far behind developed countries in this respect.

While developed capitalist countries as well as socialist countries, members of the COMECON, have set up the „EURECA“ and the „Red Eureka“ programs respectively, we have lost years looking for our own technological strategy of economic development, without knowing whose side to take.

The fact has been also disregarded that new technologies are uniting the ideologically divided world.

The problems mentioned above have raised the question whether we are prepared for new penetrations into science and techniques under conditions of a desintegrated scientific superstructure and a lack of incentives to make technological innovation. How great is the technological dependence of our economy. What chances have we got if we rely only on our own technology and knowledge? All these questions are extraordinarily important for our future development and they call for thorough interdisciplinary researches.

The management of public funds is connected with many problems. We have in mind decisions of public funds and their territorial and structural allocation. The desintegrated process of decision-making in organizations of associated labour regarding the allocation of public funds can bring about no progress in science and techniques, no processes of integration and cannot lead to the establishment of large economic systems. This is why the long-range objectives of the society cannot be accomplished, whereby precious time is lost and the country is becoming technologically inferior. All this must be ultimately reflected in low rates of accumulation. Thus the rate of accumulation has declined in Yugoslavia in recent years from 20 per cent to hardly 3 per cent. This is why we are advocating the setting up of a system of criteria in investment decision-making, which will pursue the public interest and a reasonable behaviour of those making decisions. Namely, all economic subjects must be equally responsible for the public property. We shall suffer heavy losses unless at least a minimum amount of criteria is set up for the choice of investments as well as the lowest limit of their efficiency.

